SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 3
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

YOSHLAR AXLOQIY QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA IJTIMOIY ISHNING PROFILAKTIK MODELI: INTEGRATIV MEXANIZMLAR VA SAMARADORLIKNI OSHIRISH STRATEGIYALARI

Zamonova Kamola Orif qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada yoshlar axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonida ijtimoiy ishning profilaktik imkoniyatlari, uning institutsional va amaliy mexanizmlari hamda samaradorlikni oshirish omillari tahlil qilinadi. Tadqiqotda yoshlarning axloqiy rivojlanishi faqat tarbiyaviy ta'sir natijasi sifatida emas, balki oila, ta'lim muassasasi, mahalla, tengdoshlar muhiti, raqamli makon va ijtimoiy xizmatlarning o'zaro ta'siriga asoslangan kompleks jarayon sifatida ko'rib chiqiladi. Ijtimoiy ishning profilaktik modeli uch asosiy yo'nalish — erta aniqlash, individual ijtimoiy-pedagogik qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirish tamoyillari asosida taklif etiladi. Shuningdek, yoshlar bilan ishlashda individual yondashuv, mentorlik, oilaviy maslahat, guruhiy treninglar, tengdoshlar ta'siridan konstruktiv foydalanish va raqamli profilaktika vositalarining ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot natijalari ijtimoiy ishning profilaktik mexanizmlarini o'zaro integratsiyalash yoshlarning ijtimoiy moslashuvi, mas'uliyat hissi, empatiyasi va ijobiy axloqiy xulq-atvorini rivojlantirishga xizmat qilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar

yoshlar, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy ish, profilaktika, ijtimoiy moslashuv, ijtimoiy-pedagogik qo'llab-quvvatlash, mentorlik, oila, mahalla, raqamli muhit.

Аннотация: В статье анализируются профилактические возможности социальной работы в формировании нравственных ценностей молодежи, ее институциональные и практические механизмы, а также факторы повышения эффективности. Нравственное развитие молодежи рассматривается не только как результат воспитательного воздействия, но и как комплексный процесс взаимодействия семьи, образовательных учреждений, махалли, среды сверстников, цифрового пространства и социальных служб. Предлагается профилактическая

модель социальной работы, основанная на трех взаимосвязанных направлениях: раннем выявлении социальных рисков, индивидуальной социально-педагогической поддержке и оздоровлении социальной среды. Раскрывается значение индивидуального подхода, наставничества, семейного консультирования, групповых тренингов, конструктивного использования влияния сверстников и цифровых инструментов профилактики. Обосновывается необходимость интеграции профилактических механизмов социальной работы для развития социальной адаптации, ответственности, эмпатии и позитивного нравственного поведения молодежи.

Ключевые слова: молодежь, нравственные ценности, социальная работа, профилактика, социальная адаптация, социально-педагогическая поддержка, наставничество, семья, махалля, цифровая среда.

Abstract: This article analyzes the preventive potential of social work in developing moral values among young people, its institutional and practical mechanisms, and the factors that contribute to improving its effectiveness. The moral development of youth is considered not merely as a result of educational influence but as a complex process shaped by interaction among the family, educational institutions, local communities, peer groups, digital environments, and social services. The article proposes a preventive model of social work based on three interconnected areas: early identification of social risks, individualized social and pedagogical support, and improvement of the social environment. Particular attention is paid to individualized approaches, mentoring, family counseling, group training, constructive use of peer influence, and digital prevention tools. The study demonstrates the importance of integrating preventive mechanisms of social work to promote social adaptation, responsibility, empathy, and positive moral behavior among young people.

Keywords: youth, moral values, social work, prevention, social adaptation, social and pedagogical support, mentoring, family, local community, digital environment.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida yosh avlodning axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jamiyatning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi muhim

ijtimoiy-pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Yoshlarning dunyoqarashi, ijtimoiy faolligi, mas’uliyat hissi, o‘zaro munosabat madaniyati va ijtimoiy xulq-atvori ko‘plab omillarning o‘zaro ta’siri natijasida shakllanadi.

An’anaviy tarbiyaviy yondashuvlarda yoshlarning axloqiy rivojlanishi ko‘proq oila va ta’lim muassasalari faoliyati bilan bog‘langan bo‘lsa, zamonaviy sharoitda ushbu jarayonning subyektlari sezilarli darajada kengaydi. Xususan, mahalla, ijtimoiy xizmatlar, yoshlar tashkilotlari, tengdoshlar guruhi, ommaviy axborot vositalari va raqamli kommunikatsiya muhiti yoshlarning qadriyatlar tizimiga bevosita yoki bilvosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu nuqtayi nazardan, ijtimoiy ishning profilaktik yo‘nalishi yoshlar o‘rtasida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan ijtimoiy muammolarni faqat ular namoyon bo‘lgandan keyin bartaraf etish emas, balki xavf omillarini oldindan aniqlash va ularning salbiy oqibatlarini kamaytirishga qaratilgan faoliyat sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi — yoshlar axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda ijtimoiy ishning profilaktik mexanizmlarini tizimlashtirish va ularning samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi zamonaviy modelni ishlab chiqishdan iborat.

MATERIAL VA METODLAR

Tadqiqotda tizimli, kompleks, ijtimoiy-pedagogik va profilaktik yondashuvlardan foydalanildi. Yoshlar axloqiy qadriyatlarining shakllanishi individual shaxsiy xususiyatlar bilan bir qatorda ijtimoiy muhit ta’sirida kechuvchi jarayon sifatida tahlil qilindi.

Tadqiqot metodologiyasini quyidagi usullar tashkil etdi:

- ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;
- tizimlashtirish va umumlashtirish;
- qiyosiy tahlil;
- ijtimoiy-pedagogik yondashuv;
- profilaktik yondashuv;
- modellashtirish;
- ijtimoiy muhit omillarini tahlil qilish.

Tadqiqot konsepsiyasida yoshlarning axloqiy rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar uch guruhga ajratildi: **individual omillar, mikroijtimoiy omillar va makroijtimoiy**

omillar. Individual omillarga yoshning o‘zini anglash darajasi, mas’uliyat hissi, emotsional barqarorligi va kommunikativ ko‘nikmalari kiradi. Mikroijtimoiy omillar oila, tengdoshlar, ta’lim muassasasi va mahalla bilan bog‘liq. Makroijtimoiy omillar esa madaniy muhit, axborot makoni, ijtimoiy siyosat va raqamli kommunikatsiyalarni qamrab oladi.

NATIJALAR

Tahlillar asosida yoshlar axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda ijtimoiy ishning **integrativ profilaktik modeli** ishlab chiqildi.

Model quyidagi o‘zaro bog‘liq bosqichlardan iborat:

1. Erta diagnostika → 2. Individual profilaktika → 3. Ijtimoiy-pedagogik qo‘llab-quvvatlash → 4. Oila va muhit bilan hamkorlik → 5. Monitoring va baholash.

1. Erta diagnostika

Profilaktik ijtimoiy ishning dastlabki bosqichi yoshlar orasida axloqiy va ijtimoiy xavf omillarini erta aniqlashdan iborat. Bunda yoshning oilaviy muhiti, ta’limdagi ishtiroki, tengdoshlar bilan munosabati, ijtimoiy faolligi va raqamli muhitdan foydalanish xususiyatlari hisobga olinishi mumkin.

Erta diagnostikaning asosiy afzalligi muammoni chuqurlashgandan keyin emas, balki dastlabki bosqichda aniqlash imkoniyatidir.

2. Individual profilaktika

Yoshlarning ehtiyojlari va hayotiy vaziyatlari bir xil emas. Shu sababli umumiy tarbiyaviy tadbirlar bilan cheklanib qolmasdan, individual profilaktik dasturlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Individual yondashuv doirasida:

- maslahat;
- mentorlik;
- psixologik va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash;
- hayotiy ko‘nikmalarni rivojlantirish;
- nizolarni konstruktiv hal qilish ko‘nikmalarini shakllantirish

kabi mexanizmlardan foydalanish mumkin.

3. Ijtimoiy-pedagogik qo‘llab-quvvatlash

Yoshning axloqiy qadriyatlari faqat nazariy tushuntirishlar orqali emas, balki amaliy faoliyat jarayonida ham shakllanadi. Shu sababli yoshlarni volontyorlik, jamoatchilik loyihalari, sport, madaniy-ma’rifiy tadbirlar va ijtimoiy tashabbuslarga jalb qilish muhim profilaktik mexanizm hisoblanadi.

Bunday faoliyat yoshda mas’uliyat, hamkorlik, empatiya va jamiyat oldidagi javobgarlik kabi sifatlarning rivojlanishiga sharoit yaratadi.

4. Oila va ijtimoiy muhit bilan hamkorlik

Yoshlarning axloqiy qadriyatlari shakllanishida oilaviy muhit muhim o‘rin tutadi. Shu sababli ijtimoiy ish faqat yoshning o‘zi bilan olib boriladigan faoliyat sifatida emas, balki oila va ijtimoiy muhit bilan hamkorlikka asoslangan tizim sifatida tashkil etilishi kerak.

Bu jarayonda ijtimoiy xodim, pedagog, psixolog, ota-ona, mahalla faollari va yoshlar bilan ishlovchi mutaxassislarning hamkorligi muhim.

5. Raqamli profilaktika

Zamonaviy yoshlarning ijtimoiylashuvida raqamli muhitning o‘rni ortib borayotganligi sababli profilaktik faoliyatni raqamli makondan tashqarida tasavvur qilish qiyin.

Raqamli profilaktika quyidagilarni o‘z ichiga olishi mumkin:

- axborot savodxonligini rivojlantirish;
- raqamli etika bo‘yicha targ‘ibot;
- konstruktiv onlayn hamjamiyatlarni shakllantirish;
- yoshlar uchun maslahat platformalarini yaratish;
- ijtimoiy muammolar bo‘yicha onlayn konsultatsiyalar.

MUHOKAMA

Yoshlar axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda profilaktik ijtimoiy ishning samaradorligi uning alohida tadbirlar yig‘indisi sifatida emas, balki yagona tizim sifatida tashkil etilishiga bog‘liq. An’anaviy modelda muammo yuzaga kelganidan keyin unga javob qaytarish ustuvor bo‘lsa, zamonaviy profilaktik model **“muammo → aralashuv”** tamoyilidan **“xavf omili → erta aniqlash → profilaktika → qo‘llab-quvvatlash → monitoring”** tizimiga o‘tishni nazarda tutadi. Taklif etilayotgan modelning muhim jihati

— profilaktik faoliyatning markaziga yosh shaxsining o‘zini qo‘yishdir. Bunda yosh faqat tarbiyaviy ta’sir obyekti sifatida emas, balki o‘zining rivojlanish strategiyasini shakllantirishda faol ishtirok etuvchi subyekt sifatida qaraladi.

Model samaradorligini oshiruvchi asosiy omillarni quyidagicha guruhlash mumkin:

Omil	Mazmuni
Individualizatsiya	Har bir yoshning ehtiyoj va muammolarini hisobga olish
Erta aniqlash	Ijtimoiy xavf omillarini dastlabki bosqichda aniqlash
Idoralararo hamkorlik	Oila, ta’lim, mahalla va ijtimoiy xizmatlar hamkorligi
Mentorlik	Yoshga ijobiy namuna va doimiy yo‘naltiruvchi shaxsni biriktirish
Raqamlashtirish	Profilaktik xizmatlarni raqamli platformalar bilan integratsiya qilish
Monitoring	Amalga oshirilgan ishlarning natijasini muntazam baholash
Yoshlar ishtiroki	Yoshlarni qaror va loyihalarni ishlab chiqishga jalb etish

Shuningdek, profilaktik faoliyat samaradorligini faqat o‘tkazilgan tadbirlar soni bilan o‘lchash yetarli emas. Natijadorlikni baholashda yoshlarning ijtimoiy faolligi, mas’uliyat hissi, muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyati, ijtimoiy munosabatlari va konstruktiv xulq-atvoridagi o‘zgarishlarni hisobga olish zarur.

XULOSA

Tadqiqot natijasida yoshlar axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda ijtimoiy ishning profilaktik mexanizmlari kompleks va integrativ yondashuv asosida tashkil etilishi zarurligi aniqlandi. Taklif etilayotgan **integrativ profilaktik model** erta diagnostika, individual qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy-pedagogik faoliyat, oila va mahalla bilan hamkorlik, raqamli profilaktika hamda monitoring mexanizmlarini yagona tizimga birlashtiradi. Modelning samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo‘nalishlarga e’tibor qaratish maqsadga muvofiq:

1. Yoshlarning individual ijtimoiy ehtiyojlarini muntazam o‘rganish.
2. Profilaktik xizmatlarda individual yondashuvni kuchaytirish.
3. Ijtimoiy xodim, pedagog, psixolog, oila va mahalla hamkorligini tizimlashtirish.
4. Mentorlik va tengdoshlar asosidagi qo‘llab-quvvatlash dasturlarini rivojlantirish.
5. Yoshlarni volontyorlik va ijtimoiy loyihalarga keng jalb qilish.
6. Raqamli muhitda axloqiy qadriyatlarni targ‘ib qilishning yangi shakllarini ishlab chiqish.

7. Profilaktik ishlarning natijalarini aniq indikatorlar asosida monitoring qilish.

Umuman olganda, yoshlar axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda ijtimoiy ishning profilaktik yo‘nalishini rivojlantirish nafaqat individual yoshning ijtimoiy moslashuviga, balki sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi. **Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida**. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni, O‘RQ-406-son, 2016-yil 14-sentabr.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. **O‘zbekiston — 2030 strategiyasi to‘g‘risida**. PF-158-son, 2023-yil 11-sentabr.

3. United Nations. **Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development**. New York: United Nations, 2015.

4. International Federation of Social Workers. **Global Definition of Social Work**. IFSW, 2014.

5. Banks S. **Ethics and Values in Social Work**. London: Palgrave Macmillan, 2021.

6. Payne M. **Modern Social Work Theory**. Oxford: Oxford University Press, 2020.

7. Zastrow C. **Introduction to Social Work and Social Welfare**. Boston: Cengage Learning, 2017.

8. UNESCO. **Education for Sustainable Development: A Roadmap**. Paris: UNESCO, 2020.